

24-uurseconomie

Auteur(s):

Molle, W.T.M.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4115, pagina 579, 31 juli 1997

Rubriek:

Column

Trefwoord(en):

24-uurseconomie

Auteur(s)

Molle, W.T.M.

Uitgave

ESB

Verschenen in

970731

82

4115

579

Rubriek

Column

Trefwoord

Economische orde

Bij velen leeft de opvatting, dat de Nederlandse economie in de richting van een 24-uurseconomie tendeert. Er wordt vaker op onregelmatige uren gewerkt, de toeslagen voor onregelmatig werk dalen en de winkels maken op grote schaal gebruik van de verruimde openingstijden. De drijvende krachten achter deze trend zijn zowel maatschappelijk, economisch als technologisch van aard.

De maatschappelijke ontwikkeling houdt in, dat er een groeiende behoefte is aan het gebruik maken van diensten 'de hele dag door'. Een voorbeeld daarvan is de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen, waardoor minder mensen overdag hun boodschappen kunnen halen. De economische voordelen van een 24-uurseconomie liggen op het terrein van een betere benutting van de kapitaalgoederenvoorraad, die een aanmerkelijke productiviteitswinst zou kunnen opleveren (in de private sfeer bijvoorbeeld kantoorruimte en vrachtauto's en in de publieke sfeer bijvoorbeeld infrastructuur). Het beter benutten van kapitaalgoederen wordt belangrijker naarmate de (internationale) concurrentie intensiever wordt, en bedrijven dus scherper moeten letten op de kosten. Ten slotte wordt een 24-uurseconomie mogelijk gemaakt door technologische ontwikkelingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan computergestuurd voorraadbeheer en elektronische uitwisseling van gegevens met leveranciers, waarmee de dagelijkse bevoorrading behoeft nauwkeurig vastgesteld kan worden.

Er zijn echter niet alleen krachten die onze economie in de richting van een 24-uurseconomie drijven, er zijn ook tegenkrachten. Een 24-uurseconomie heeft namelijk een aantal nadelen op het maatschappelijke vlak. Zo dreigt een teloorgang van kleine winkels, die voor bepaalde bevolkingsgroepen een belangrijke functie hebben. Veel werknemers vinden onregelmatige werktijden onaangenaam en bovendien kent het gezondheidsrisico's. Deze zullen vooral bij de slecht georganiseerde groepen op de arbeidsmarkt terecht komen.

De vraag is nu of we in Nederland te maken hebben met een trend, dat wil zeggen met een ontwikkeling die zijn invloed op praktisch alle

delen van het economisch en maatschappelijk leven uit- oefent, of met een verschijnsel van beperkte betekenis. Uit een recente studie op basis van literatuur en gesprekken met deskundigen blijkt dat er grote verschillen zijn tussen bedrijfstakken ¹. Als er al een trend is, dan is die nog in een vroeg stadium van ontwikkeling. Het proces in de richting van een 24-uurseconomie is momenteel sterk merkbaar in de detailhandel, in delen van de industrie en in het goederentransport. In andere bedrijfstakken lijken de tegenkrachten vooralsnog sterker dan de drijvende krachten. Deze tegenkrachten komen tot uiting in regulering van de overheid en in bedrijfs-economische aspecten. Bij de regulering gaat het vooral om de volgende drie be-leidsterreinen:

» Arbeid. De nieuwe Arbeidstijdenwet is een beperking voor efficiënte organisatie van nachtwerk;

» Markt. De liberalisering van de winkelsluitingstijden was eenzijdig en is niet opgevolgd door andere liberalisering. Hierbij kan men denken aan de beperkte horeca-sluitingswet, de vestigingseisen en de onveranderde venstertijden (vastgestelde laad- en lostijden);

» Milieu. Bij het goederenvervoer worden de beperkende geluidshinderwet, milieuwetgeving en de venstertijden als belemmerend ervaren, omdat deze nachtdistributie in de steden zeer moeilijk, zo niet onmogelijk maken.

Daarnaast spelen interne en externe aspecten van bedrijfsorganisatie ook een rol:

» Intern. De onduidelijke positie van flexwerkers wordt als een belemmering ervaren. Hun positie zorgt ervoor dat een onderneming die overstapt op langere openingstijden, dikwijls te maken krijgt met veranderde arbeidsverhoudingen en met een labiele organisatie;

» Extern. Scherpe concurrentie dwingt individuele bedrijven tot een zeer kostenbewust beleid. Nieuwe ontwikkelingen vergen echter nieuwe investeringen. Die investeringen renderen pas als andere bedrijven, vaak in andere bedrijfstakken, de noodzakelijke complementaire investeringen doen. De daarvoor noodzakelijke afstemming en samenwerking blijkt in vele gevallen een probleem.

Bezien we de verschillende krachten, dan blijkt dat de economische aspecten sterk in de richting van een verdere gang naar een 24-uurseconomie wijzen. De efficiëntievoordelen van de betere benutting van kapitaalgoederen zijn immers permanent, terwijl de kosten in termen van extra investeringen meer tijdelijk van aard zijn. Bij de maatschappelijke aspecten ligt dit anders. Tegenover de voordelen voor de consumenten, staan hier duidelijke en permanente nadelen voor bepaalde groepen, bijvoorbeeld werknemers. Of de ontwikkeling in de richting van een 24-uurseconomie als wenselijk moet worden beschouwd, is daardoor moeilijk te bepalen. Maar dat deze ontwikkeling, onder invloed van vooral economische krachten, zich voordoet is wel duidelijk

1 G.J.P. Rijntjes en G. Oren, *Tijd, geen tijd voor de 24-uurs-economie*, NEI/SMO, Den Haag, f. 24,50.